

פתי מציינים את יום הזיכרון?

להעביר את יום הזיכרון לרצח רבין ל-4 בנובמבר

במהלך השנים שחלפו מאז הרצח התנהלו בחברה הישראלית פולמוס גלוי ועימות סמוי סביב השאלה לפי איזה לוח שנה יש לציין את מועד יום הזיכרון לרצח יצחק רבין - האם לפי התאריך העברי או לפי התאריך הלועזי.

על פי תפיסה אחת, זיכרון הרצח הוא חלק מסדר היום של החברה האזרחית במדינת ישראל המודרנית, וממילא יש לציין אותו על גבי לוח השנה האזרחי כאירוע שהתרחש ב-4 בנובמבר.

על פי התפיסה האחרת, שהיא זו שהתקבלה לבסוף כעמדתה הרשמית של מדינת ישראל, יום זה צריך להיות חלק בלתי נפרד מן הלוח העברי, ובכך להשתלב ברצף האורגני של ההיסטוריה היהודית ושל המסורת היהודית העתיקה והמתחדשת, ועל כן יש לציין אותו בי"ב בחשוון.

הוויכוח על לוח השנה משקף כמובן שאלות עומק בסוגיית פוליטיקת הזהויות בישראל ואתוס הזיכרון שאותו אנו מבקשים לייצר סביב הרצח.

אלה שביקשו לדבוק בתאריך הלועזי-האזרחי שיקפו בכך את רצונם להתרחק מן הממד היהודי שבציון הרצח ואף לטשטש אותו. רצון זה היה גם חלק בלתי נפרד מתחושתם של רבים, ולפיה שיקף הרצח עצמו את המחיר הכבד שמדינת ישראל נדרשת לשלם בגין זיקתה החזקה למורשת היהודית ולמטענים המורכבים והבעייתיים שהיא טומנת בתוכה: דין רודף, איסור על מסירת שטחים וכדומה. לדידם, המסקנה המתבקשת מן הרצח היא חיזוק הזהות האזרחית של מדינת ישראל, והחלשת הזיקה בינה לבין השורשים היהודיים המונחים בבסיסה.

הדים לעמדה הדוגלת בשילוב האירוע בלוח השנה האזרחי נשמעים גם בחלקים מן המחנה הדתי, אך באופן אירוני מן המניע ההפוך. היו כאלה שניסו למנוע את הכנסתו של רצח רבין לתוך לוח השנה היהודי המקודש. קבוצות מסוימות בציונות הדתית החלו להבליט לפתע דווקא את יום פטירתה של רחל אמנו שחל ביום הרצח כדי שלא לאפשר את השתלבותו של אירוע זה בלוח המסורתי.

יצחק בן-דוד, המכון הישראלי לדמוקרטיה 2014

עד כמה חשוב שיום הזיכרון יצוין במועד אחד משותף?
כיצד ניתן לגשר על הפערים שבין העמדות?

שאלות

בלוח השנה העברי יש ימים שסופחים אליהם משמעיים כאילו היו מגנטיים של אירועים. המסורת נוטה לקבץ אירועים הריגורליים לימים מיוחדים, אלה מושכים אליהם משמעויות חדשות לאורך הדורות ויוצרים אשכולות של משמעויות. הדוגמה המפורסמת ביותר היא ימי התענית בקיץ, שעליהם נאמר: "חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב" (משנה תענית ד, ו).

ימי הצום האלה הם ימים קשים, וטבעי שיזמנו אליהם עוד אירועים קשים ועצובים שחלו בהם (או בסמוך להם). כך בעת העתיקה וכך עד ימינו אנו. שלושה אירועים מקושרים בעיני רבים בציבור הישראלי ליום הזיכרון לרצח יצחק רבין: צום גדליה, יום פטירתה של רחל אמנו ועקדת יצחק. צום גדליה נקבע בג' בתשרי... רצח גדליה מסמן את החורבן המלא והמוחלט של בית ראשון, והוא נקבע כיום תענית לדורות. היו שראו את צום גדליה כמועד מתאים לציין בו את רצח ראש הממשלה. בשני המקרים מדובר ברצח של אישיות פוליטית מרכזית על ידי איש מבני עמו, ובשני המקרים ההשלכות למעשה היו חמורות... בשנים הראשונות אכן היו שקיימו בצום גדליה תפילה מיוחדת ליד מקום הרצח של יצחק רבין... הקניית משמעות חדשה עשויה הייתה להעצים את משמעות צום גדליה בתודעה הציבורית ובה בעת לזמן התייחסויות מסורתיות מקובלות; צום, אמירת סליחות וכו' (לרצח רבין שחל בעת החדשה).

יום פטירתה של רחל אימנו - לפי מסורות אחדות רחל נפטרה בי"א במרחשוון ונקברה בדרך אפרתה, היא בית לחם. סמיכות יום מותה ליום הרצח של ראש הממשלה הביאה אחדים לקשר בין שני המועדים. אפשר אולי שהיו אלה שכמו בחרו לומר: "אתם מבכים את יצחק רבין ואנחנו מבכים את רחל אמנו". הדגשת התאריך הדומה נעשתה אולי מתוך תחרות על משאב תשומת הלב הציבורית לאירועים בלוח השנה, אולם ייתכן שהיא משקפת גם את התעצמות מקומן של נשים בחיים הדתיים.

עקדת יצחק הנו אחד הסיפורים הקשים והמאתגרים ביותר במסורת היהודית (ובתרבויות המונותאיסטיות בכלל). במרוצת הדורות השוו יהודים נרדפים את סבלם לקורבנו של אברהם. הם אף ראו את עצמם עדיפים על האב הקדמון, שקורבנו נחשך ממנו בסופו של דבר, ואילו הם וילדיהם לא זכו תמיד להתגלות מצילת חיים... סיפור עקדת יצחק מופיע בפרשת וירא, ונקרא מדי שנה בשנה בסתיו, סמוך ליום הזיכרון לרבין. בעקדת יצחק יש איום במוות אלים וברצח, רבין מת מוות אלים ממש. נקל לראות מדוע היו שהשוו בין היצחקים ועקדותיהם. אולם גם כאן נראה שההשוואה לא עלתה יפה, שכן לא דומה הניסיון שניסה האל את אברהם למזימת לבו של רוצח שפל. ולמותר לציין, שרצח רבין לא הניב הבטחה נלהבת לעתיד, כדוגמת זו שזכה לה אברהם לאחר סיפור העקדה.

דליה מרקס, מסעות בלוח השנה היהודי-ישראלי, בהוצאת ידיעות ספרים, 2018

שאלות

- מה היתרון בקיבוץ אירועים בעלי משמעות דומה ליום אחד? מה המחיר של קיבוץ כזה?
- האם יש חשיבות לציין יום הזיכרון דווקא באותו יום בלוח השנה שבו התרחש הרצח?

הפעימה

מהו מועד יום הזכרון?

הציעו תיקון לנוסח חוק יום הזכרון לרצח רבין. התייחסו רק לסעיף שעוסק בשאלה מתי לציין את יום הזכרון (צום גדליה? יב בחשוון? 4 בנובמבר? מועד אחר?)
דונו ביניכם לאור המקורות שקראתם וכתבו תיקון שמקובל על כל חברי הקבוצה.